

AET'DE VERGİ HARMONİZASYONUNU GEREKLİ KILAN NEDENLER, BU KONUDA YAPILAN ÇALIŞMALAR

Nurettin Bilici (*)

A- GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşından sonra süratle gelişerek dünyanın iki süper gücü haline gelen ABD ve SSCB arasında ezilmemek için Avrupa ülkeleri güçlerini birleştirmek zorunda idi. Bu amaçla günümüzde sayıları on ikiyi bulacak olan altı Avrupa ülkesi 1 Ocak 1958'de yürürlüğe giren Roma Antlaşmasını imzaladılar.

Avrupa Ekonomik Topluluğunu kuran Roma Antlaşmasının ikinci maddesinde Topluluğun hedefi şöyle belirlenmiştir: Topluluğun görevi, bir ortak pazar tesis edilmesi ve üye ülkelerin ekonomi politikalarının aşamalı olarak birbirine yakınlaştırılması yoluyla Topluluğun tamamında ekonomik faaliyetlerin uyum içinde gelişmesinin desteklenmesi, sürekli ve dengeli bir kalkınma, yüksek düzeyde bir istikrar, yaşam seviyesinin sürekli olarak yükseltilmesi ve bir araya topladığı ülkeler arasında daha sıkı ilişkileri gerçekleştirmektir.

Topluluğun ilk hedefi ekonomik ve parasal birliğin gerçekleştirilmesi nihai ise siyasal birlik olacaktır. Ekonomik ve parasal birliğin gerçekleştirilmesi; içinde hizmetlerin, malların, şahısların, sermayenin serbestçe ve eşit şartlar altında dolaşabildiği bir iç pazarın kurulmasını gerektirir. Böyle bir iç pazarın oluşturulmasına üye ülkelerin birbirinden farklı vergi mevzuatları önemli bir engel teşkil edecektir. O halde vergi harmonizasyonu AET'nin temel amaçlarına ulaşması için zorunludur. Diğer yandan bu aykırılıklar bir iç pazar görünümünde olacak ortak pazarın gerekli kıldığı sağlıklı rekabet rejimine de engeldirler. Aynı şekilde verginin ekonomik veya sosyal hayata müdahale aracı olarak rolü dikkate alındığında üye devletlerin uyguladıkları vergilendirme rejimi; genel ekonomik politikaların yakınlaştırılması, bazı sektörlerde ortak politika tesis edilmesi, para ve iktisadi birlik konularında önemini korur.

B- ROMA ANTLAŞMASININ VERGİ HARMONİZASYONU İLE İGİLİ HÜKÜMLERİ

Roma Antlaşması vergilerin harmonizasyonunu öngören önemli hükümler getirmiştir. Bu hükümleri şöyle sıralayabiliriz. Antlaşmanın 95, 96, 97. maddeleri dolaylı vergilerle ilgili vergi iadesi ve telafi edici vergiler, 98. madde dolaysız vergilerle ilgili vergi iadesi ve telafi edici vergiler, 99. madde dolaylı vergilerin harmonizasyonu, 112-2. madde dış ülkelere ihracatta dolaysız vergilerle ilgili vergi iadeleri, 12, 13, 16,17. maddeler gümrük resimlerine eşdeğer etkili vergiler ve vergi karakterini haiz gümrük resimleri, 220-2.madde çifte vergilemeyi önlemek için aktedilmesi gerekli antlaşmalarla ilgilidir.

(*) Hacettepe Üniversitesi, Maliye Bölümü Araştırma Görevlisi

Ayrıca Roma Antlaşmasında genel hüküm niteliğinde üye ülke mevzuatlarının yakınlaştırılması amacıyla konulmuş maddeler vardır: 100. madde ulusal hükümlerin yakınlaştırılması, 101. madde rekabet şartlarını bozan mevcut uyumsuzlukların elimine edilmesini, 102. madde doğabilecek yeni uyumsuzlukları önlemek için gerekli prosedür konusunda temel verileri ortaya koyar.

C- VERGİ HARMONİZASYONU İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Yukarıda belirlediğimiz hükümler temel alınarak günümüze kadar vergi harmonizasyonu sahasında önemli aşamalar katedilmiştir.

1962 yılında ünlü maliyeci Neumark'ın başkanlığı altında "Maliye ve Vergi Komitesi" kurulmuş bu komite çalışmalarını bir rapor halinde AET Komisyonuna sunmuştur. Yine 1962 yılında bu komite içindeki alt gruplar ortak sistem olarak seçilmeye elverişli muamele vergileri konusunda bir rapor hazırlamıştır. Arkasından "Segre Raporu" olarak bilinen Avrupa sermaye piyasasının gelişmesi ile ilgili bir rapor hazırlanmıştır.

Konsey ve üye ülkelerin temsilcileri 1.1.1971 tarihinden itibaren 3 yıllık bir faaliyet programını gerçekleştirme konusunda uyum birliğine varmışlardır. Bu programa göre ekonomilerin kaynaşmasını; sermayenin, malların, hizmetlerin, şahısların serbestçe eşit şartlar altında dolaşımını hızlandırmak amacıyla aşağıdaki önlemler alınacaktır:

- 1- Tüm üye ülkelerde geçerli olacak ortak bir Katma Değer Vergisi belirlenecek diğer taraftan ortaklığın kendi öz kaynaklarına kavuşturulması amacıyla üye ülkelerin mali katkıları araştırılacaktır.
- 2- Sınırlararası değişimlerde önemli etkisi olan özel tüketim vergilerinin tahsil şekilleri, matrahı ve uygulanma sahasının harmonizasyonuna gidilecektir.
- 3- AET içindeki sermaye hareketlerine doğrudan etkisi olan özellikle menkul sermaye iratlarına ve kâr paylarına uygulanan vergilerin harmonizasyonu sağlanacaktır.
- 4- Kurumlar vergisinin yapısal yönden harmonizasyonu takip edilecektir.
- 5- Topluluk sınırları içinde gümrüklerden geçişte yolculara tanınmış olan vergi bağımsızlıklarının miktarı aşamalı olarak genişletilecektir.

Diğer yandan AET Komisyonu da Ortaklığın bütünleşmesi ile ilgili olarak tüm olasılıkları dikkate alarak bir program hazırlamaya çaba göstermiştir. Her şeyden önce muamele vergisinin harmonizasyonu konusunda araştırmalar yapıp tekliflerde bulunmuştur. Bunu yaparken gayesi Roma Antlaşmasının 99. maddesinde belirlenmiş isteklere cevap vermek ve üye ülkeler arasında mal değişiminde uyumsuzluk kaynağı olan vergi iadeleri ve telafi edici vergi oranlarındaki farklılıkları ortadan kaldırmak idi. Komisyonun yaptığı bu program üye ülke ekonomilerinin birbirine yakınlaştırılmasının sağlanmasında

vergilerle ilgili koşulların belirlenmesine yöneliktir. Sözkonusu programı AET'nin temel hedeflerini dikkate alarak bundan sonraki bölümde açıklamayı uygun buluyoruz.

D- AET'İN TEMEL HEDEFLERİ VE BU HEDEFLERE ULAŞMADA VERGİ HARMONİZASYONUNUN ROLÜ.

Birinci Hedef : Malların ve hizmetlerin Ortak Pazar içinde serbest dolaşımı.

Bu hedefin gerçekleşmesi için rekabetin sözkonusu olduğu hizmet ve ürünlerle ilgili olan dolaylı vergilerin (Muamele vergileri, özel tüketim vergileri) tarafsızlığının sağlanması gerekir. Bu noktada iç piyasa ile ilgili olarak ürünlerin kısa veya uzun mesafede satılmasının doğuracağı fiyat farklılıklarına çözüm aramak, uluslararası değişimlerle ilgili olarak da üye ülkeler vergi iadeleri ve telafi edici vergileri oranlarındaki farklılıkları ortadan kaldırmak gerekliliği doğar. Bunlardan sonra da düşünülen gerçek iç pazarı tesis etmek için vergi duvarlarının tamamen ortadan kaldırılması aşamasına ulaşılabacaktır.

AET Komisyonu bu doğrultuda aşamalı olarak harmonize edilecek bir katma değer vergisinin kabul edilmesini, yeni özel tüketim vergileri konulmamasını, mevcut özel tüketim vergilerinin de dört veya beşte sınırlandırılarak uyumlaştırılmasını programına almıştır.

İkinci Hedef : Sermayenin serbest dolaşımı, AET'de üretim faktörlerinin optimum seviyede kullanılması.

Bu amaca ulaşabilmek için yatırımlarla ilgili vergilerin tarafsızlığının sağlanması ve malit teşvik tedbirlerinin kavram olarak belirlenerek bir düzen içine sokulması gereklidir.

Komisyon bunların gerçekleşmesinde herşeyden önce şirketlere belli bir sermaye konulması sırasında alınan vergilerin ve senetlerle ilgili pul oranlarının harmonize edilmesi gerekliliğine inanır. Aynı amaç için borsa muameleleri vergisinin harmonizasyonu ve ödünç faizlerinden yapılan kesintilerin harmonizasyonu gerekli olacaktır. Diğer yandan kurumlar vergisi konusunda, birbirine yakın oranları ve AET ülkelerinde ikamet eden herkesin istifade edebileceği bir vergi alacağını bünyesinde taşıyan bir yapı hedef alınmalıdır. Kâr payları üzerinde yapılan kesintiler de harmonize edilmelidir. Gelir vergisi matrahı konusunda da üye ülkelerdeki mevcut farklı uygulama şekillerinin birbirine yakınlaştırılması, ortak bir amortisman tarifinin araştırılması gereklidir.

Üçüncü Hedef : Şirketlerin gruplaşmalarını ve hisse senetlerinin belli merkezlerde toplanması işlemlerini kolaylaştırmak.

Bu hedef topluluk şirketlerinin AET piyasasına girecek uluslararası dev şirketlerle mücadele edebilmesi amacıyla öngörülmüştür. Bu doğrultuda farklı üye ülkelere yerleşmiş

akraba şirketlerle ilgili olarak eşitsizliklerin ve çifte vergilemelerin ortadan kaldırılması ve yeni bir rejimin adapte edilmesi gereklidir. Diğer yandan farklı üye ülkelere ait şirketlerin birleşmesini vergi açısından engelleyen hükümlerin kaldırılması zorunludur.

Bu gayeyle Komisyon programına şunları almıştır: Herşeyden önce uluslararası bir ana şirket-yavru şirket rejimi tesis edilecektir. Gruplaşmış şirketler vergi hukuku için ilk adım atılacaktır. Son olarak da uluslararası bir füzyon (birleşme) düzeni getirilecektir.

E- SONUÇ

AET üyesi ülkelerin vergi sistemlerine genel yapı açısından baktığımızda ortak özellikler olduğunu görürüz. Gerçekten Topluluk ülkelerinin tamamında genel bir muamele vergisinin, belli üretim ve tüketim maddelerini vergileyen dolaylı vergiler gurubunun (accises), bir hükmi şahıslar veya şirketler vergisinin, son olarak da farklı gelir çeşitlerini bir araya toplayıp vergileyen (synthetique global) artan oranlı bir gelir vergisinin bulunması bu ortak yapının temel özelliklerini oluşturur.

Yukardaki vergilerin tamamı aynı zamanda Komisyon'un vergi harmonizasyonu programı içinde bulunurlar.

Böyle bir programın gerçekleştirilmesinin de üye ülke idarelerinin yüksek düzeyde işbirliğini gerekli kıldığını ve herşeyin bu idarelerin siyasi kararlarına bağlı olduğunu burada vurgulamak durumundayız. Bunun içinde ortak eylem komitelerinin yaratılması, verginin tarh ve tahsilinde karşılıklı yardımlaşmaya gidilmesi gerekli görülmektedir.

EK- (Vergi Harmonizasyonu Konusunda Yapılmış Temel Çalışmalar)

Çalışmamızın bu kısmında vergi harmonizasyonuna temel teşkil eder nitelikteki verileri sıralamayı uygun buluyoruz:

1- Vergi harmonizasyonu programı ile ilgili olarak 8 Şubat ve 26 Haziran 1967 de Komisyon Konsey'e görüşlerini bildirmiştir. (8 no.lu AET bültenine ek,1967).

2- Vergi harmonizasyonu ve Avrupanın bütünleşmesi konusundaki yayın. ("Communaute Europeenne" no :48, Kasım 1968, Paris AET Bürosu yayını).

3- Avrupa Topluluğunda Gelir ve Kurumlar vergisi (Profesör Van Den Tempel'in raporu, AET 1969).

4- 22 Mart 1971 ve 21 Mart 1972 tarihli ekonomik ve parasal birliğin aşamalı olarak gerçekleştirilmesi ile ilgili kararlar (Resmi Gazete: 27 Mart 1971, C28 ve 18 Nisan 1972, C38).

5- 19 ve 20 Ekim 1972 tarihlerinde Paris'te yapılan zirve toplantısının bildirisi ("Communautes Europeennes Informations" no:42, 15 Kasım 1972).

6— Vergi konusundaki çalışma programı (30 Temmuz 1975 Tarihli Komisyon'un Konsey'e tebliği, AET Bültenine 10 numaralı ek, 1975).

7— Sosyal ve Ekonomik Komite Maliye ve Ekonomi seksiyonunun haber niteliğindeki raporu (Dossier ECO 18, "Vergi Harmonizasyonu" raportör M.Fredersdorf, doküman CES 846/78, 12 Temmuz 1978).

8— Topluluk vergi sistemlerinin birbirine uyumlarının değerlendirilmesi konusunda rapor (Komisyon'un 26 Mart 1980 tarihinde Konsey'e sunduğu rapor, supplement no 1'de 1980 au bulletin des Communautés Europeennes).

9— Vergi mevzuatlarının birbirine yakınlaştırılması konusunda son durum (AET Komisyon'u "Institutions Financieres et Fiscalite" genel müdürlüğünün çalışması, yıllık, son günümüze uyarlanışı 1 Ocak 1982).

